

Biblioteka
AVANTURA REČI

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala:
NGŪGĪ WA THIONG'O
WEEP NOT, CHILD

Copyright © Ngugi wa Thiong'o 1964
This translation of *Weep Not, Child* is published by arrangement
with Pearson Education Limited.
Copyright © 2018 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

Dizajn korica:
Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-579-3

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštapavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
2018.

Ngugi wa Tiongo

Ne plači, dete

S engleskog preveo
Vladimir D. Janković

**Čarobna
knjiga**

*Ne plači, dete,
Ne plači, dušo moja,
Daj da poljupcima obrišem ti suze,
Neće još dugo vladat oblaci oblaporni,
Neće unedogled nebo njihovo biti...*

VOLT VITMAN
„Noću na plaži”

Džazbiru Kalsiju

DEO PRVI
SVETLOST GASNE

Prvo poglavlje

Pozvala ga je Niokabi. Beše to crnkinja omalena rasta, odvažnog a turobnog lica. Po njenim sitnim očima punim života i topline videlo se da je nekad bila lepa. Ali vreme i loši životni uslovi ne pogoduju lepoti. Pa ipak, Niokabi je sačuvala širok osmeh – osmeh koji bi obasjao njeno tamno lice.

– Da li bi hteo da ideš u školu?

– O majko! – zavapi Ndžoroge. Već se beše pobojao da bi mogla da povuče svoje reči. Nakratko je zavladała tišina, a onda ona progovori:

– Mi smo siromašni. Ti to znaš.

– Znam, majko.

Srce mu je sad malo jače tuklo, osećao ga je na rebrima. Glas mu je podrhtavao.

– To znači da nećeš dobijati ručak kao ostala deca.

– Jasno mi je to.

– Nećeš me jednoga dana osramotiti tako što ćeš odbiti da ideš u školu?

O majko, nikada ja tebe neću osramotiti. Samo me pusti da krenem u školu, samo me pusti. Pred njim se ponovo otvorila vizija njegovog detinjstva. Neko vreme je o toj viziji razmišljao.

Sam ju je proživljavao. Ta vizija je bila tu, njegova; svetla budućnost. Onda naglas reče:

– Ja volim školu.

Tiho je izgovorio te reči. Majka ga je razumela.

– U redu. Krećeš u ponedjeljak. Čim ti ocu stigne plata, idemo u kupovinu. Kupiću ti košulju i pantalonice.

O majko, pa ti si anđeo božji, jesi, jesi. Zatim ga skoli pitanje: da nije bila kod neke gatare? Kako bi inače mogla da nasluti neizrečenu želju svog sina, njegov od svih skrivani san? *Evo mene, samo komad platna na sebi imam, a uskoro ću, prvi put u životu, imati košulju i pantalonice.*

– Zahvalan sam ti, majko, mnogo sam ti zahvalan.

Želeo je još nešto da kaže. Ali Ndžoroge nije bio navikao da rečima iskazuje snažna osećanja. Opet, oči njegove govore su sve. Niokabi ga je i sad razumela. I bila je srećna.

Kad se Kamau vratio kući te večeri, Ndžoroge ga odvede u stranu.

– Kamau, ići ću u školu.

– Školu?

– Da.

– Ko ti je to rekô? Otac?

– Ne. Majka mi je rekla. Je l' i tebi isto rekla naša staramajka?

– Nije, brate. Ti znaš da sam ja učio za stolara. Ne mogu da batalim zanat. Ali drago mi je što ćeš ti u školu.

– I ja se tako radujem, o kako se radujem. Ali drago bi mi bilo da podeš i ti.

– Ne brini ti za mene. Sve će biti u redu. Ti stiči obrazovanje, a ja ću da radim stolariju. Onda ćemo, jednog dana, moći celoj porodici da obezbedimo nov, bolji dom.

– Da – reče Ndžoroge utonuvši u misli. – To i ja želim. I, znaš, mislim da Džakobo i jeste bogat kao gospodin Haulands baš zato što se školovao. Zato svi i šalju decu u školu, jer su, naravno, shvatili koliko to вреди.

– Tako je. Ali neki, znaš, moraju da uče školu, a drugi da se opredele za ovaj ili onaj zanat.

– Pa, vidiš, ja sam razmišljao nešto: dobro bi bilo kad bismo obojica mogli da učimo i postanemo kao Džon, Džakobov veliki sin. Ljudi govore da će on, pošto se do kraja iškolovao u Keniji, sada dogurati daleko, sve do...

– Engleske.

– Ili Burme.

– Engleska, Burma, Bombaj, Indija, sve su ti to ista mesta. Moraš more da pređeš da bi stigao tamo.

– A odatle je gospodin Haulands rodnom?

– Jeste.

– Pitam se što li je uopšte napuštao Englesku, tu postojbinu učenosti, da bi došao ovamo. Mora da je šašav.

– Ne znam. Ne možeš belca razumeti.

Samo jedan drum vodio je kroz njihovu zemlju. Dug je bio, širok, i blistao je, onako crn, na suncu, a kad putuješ njime za vrelih dana, pred očima ti sve neka jezerca iskaču. Ali onda, kad priđeš bliže, ta jezerca samo nestanu, da bi se opet pojavila malo napred. Neki ih nazivaju đavoljom vodom, jer prevari te to jezerce, a ako ti je grlo već spečeno od žeđi, zbog njega samo ožedniš još više. A taj put je bio dug i širok, i nije imao ni

kraja ni početka. Bilo kako bilo, vrlo je malo njih znalo gde taj put počinje. Jedino, eto: ako njime kreneš, odvešće te u veliki grad, i tamo ćeš ostati, a on će produžiti dalje, u nepoznato, možda da se ulije u more. Ko je taj put napravio? Govorkalo se da je put došao s belcima, a neki su pričali da su ga obnovili italijanski zarobljenici za vreme Velikog rata, koji se vodio negde daleko odavde. Ljudi nisu znali koliko je zapravo taj rat velik bio jer većina njih nikada nije ni videla veliki rat, sve sa avionima, otrovom, paljevinama i bombama – bombama koje padaju iz vazduha i mogu, za tili čas, da sravne sa zemljom sve dokle ti pogled seže. A taj je rat bio zaista velik, jer Britanci su mnogo brinuli, i vreme provodili u molitvi, a i oni crni sinovi ove zemlje, koji su otišli da se bore, govorili su posle da je to bio jedan veliki rat. Bio je, inače, još jedan veliki rat. Cilj prvog rata bio je da se oteraju Nemci koji su pretili da će napasti crnce i pretvoriti ih u roblje. Ili su tako bar ljudi čuli da se priča. Ali sve se to dešavalo daleko negde, i davno, i samo su se još starci i sredovečni muškarci toga sećali. Nije taj rat bio velik kao onaj drugi, zato što tada još nije bilo bombi, a crnci nisu odlazili u Egipat i Burmu.

Italijanski zarobljenici koji su gradili dug asfaltni put ostavili su za sobom pečat jer su neki među njima išli s crnkinjama, pa su crnkinje posle rađale belu decu. S tim što deca crnkinja i belaca nisu bila „bela” na uobičajeni način. Bila su ružna, a nekima su izbijale ranice po celom telu, naročito oko usta, tako da su ih muve pratile neprestano i posvuda. Neki govore da je to kazna. Crnci ne bi trebalo da spavaju s belcima koji ih zlostavljaju i vladaju njima.

Za šta li su se to belci borili? Aaa! Nikad ne znaš šta će ti ljudi učiniti. Uprkos činjenici, eto, da su svi bili belci, ubijali su jedni druge otrovom, vatrom i velikim bombama koje razaraju zemlju. Čak su i pozivali druge ljude da im pomognu da se međusobno ubijaju. Čudo jedno. Nikako to čovek nije mogao da razume, mada su oni govorili da se bore protiv Hitlera (ah, taj Hitler, vrli taj čovek, od koga su svi Britanci strahovali, a taj nikad, znaš, nije ni poginuo, samo je nestao, tek tako), ali i Hitler je bio belac. Džaba ti trud. Bolje je, dakle, bilo dići ruke i zadovoljiti se time što poznaješ, je li, zemlju u kojoj živiš i ljude koji žive kraj tebe. A ako ti to nije bilo dovoljno, nego si baš morao da vidiš i neke druge ljude i da čuješ priče s raznih strana – čak i one priče prekomorske, iz Rusije, Engleske, Burme – mogao si nekako da umakneš uvek budnom ženinom oku i odeš do obližnje varoši, Kipange. Mogao si, na primer, da kažeš ženi da ideš da kupiš meso za kuću. I to je nešto.

– Dobro! – rekla bi ti ona. – Idi, i nemoj mnogo da se maješ po varoši. Znam ja vas muške. Kad vam se ne radi, a vi u varoši idete i tamo pijete dok se mi, vaše robinje, grčimo i preznojavamo.

– Brzo se vraćam.

– Vidi samo kako odvrćaš pogled. Ne možeš ni da me pogledaš u oči jer dobro znaš da ćeš ceo dan tamo da ostaneš...

– Hajde, hajde, imaj poverenja: vraćam se brzo.

– Da imam poverenja!

Ima više puteva što od sela Mahue vode do Kipange. Možeš, recimo, glavnim putem da kreneš. On prolazi pored same varoši. Ili ideš onim puteljkom što do varoši stiže kroz jednu udolinu. U zemlji punoj grebena, kao što je to Kikujuland, ima mnogo udolina i malih ravnica. Čak i onaj veliki put prolazi kroz jednu dolinu, tamo, preko puta. Na mestu gde se dva puta spajaju, imaš utisak kao da se grle i zajedno šire u ravnicu. Ta ravnica je manje-više pravougaonog oblika. Do nje se dolazi, i iz nje se izlazi, kroz četiri doline, raspoređene po uglovima te zaravni. Prve dve doline vode u zemlju crnaca. Druge dve dele zemlju crnaca od zemlje belaca. Što će reći da se tu uzdižu četiri grebena koja se mršte jedan na drugi. Dva grebena na suprotnim stranama ravnice zauzimaju veće prostranstvo i gotovo se dodiruju. Druga dva su uzana i šiljata. Zemlju crnaca prepoznajete po tome što je crvena, neravna i izgleda nezdravo, dok je zemlja belih doseljenika zelena, a i nije iseckana u tanke pruge.

Na tom polju sagrađena je varoš Kipanga. Nije to grad u smislu velikog grada, već gradić. Pa ipak, ima tu jedna fabrika za proizvodnju cipela, i mnogi crnci tu zarađuju za život. Ima tu i mnogo indijskih radnji. Priča se da su indijski trgovci veoma bogati. I oni hoće da uposle pokoje mlado crnče, prema kojem se onda ophode kao prema poslednjem šljamu. Indijce je teško voleti, jer navike su im neobične, čudne u lošem smislu reči. Ali te njihove radnje bile su zaista velike i mnogo dobro opremljene. Beli doseljenici, sa svojim ženama i decom, često su dolazili bogatim Indijcima i kod njih kupovali sve što bi poželeli. Indijci su se plašili Evropljana, i ako bi ti, recimo,

došao kod Indijca u radnju nešto da kupiš, a onda uđe i belac – Indijac bi odmah prestao da razgovara s tobom i, tresući se kao prut, počeo da uslužuje belca. Bilo je, međutim, i onih koji su tvrdili da je to samo lukav način da se obmanu belkinje jer, kad bi Indijac počeo da se trese i izgovorio ono: „Da, moliću lepo, memsahib, treba još nešto?“, žene bi bile spremne da plate koliko god da im traži, čvrsto ubeđene da se jedan Indijac koji ih se toliko plaši nikada ne bi usudio da im podvali.

I crnci su kupovali kod Indijaca. S tim što su oni kupovali i u afričkim radnjama, koje su bile na kraju varoši, tamo, kod pošte. Afrikanci nisu držali bogzna šta u tim svojim radnjama i uglavnom su kod njih i cene bile više, i, premda Indijci nisu bili omiljeni, a i žene su zlostavljali, obraćajući im se prljavim rečima koje su naučili na svahiliju, ljudi su ipak smatrali da je pametnije i prikladnije kupovati kod njih. Neki su govorili da bi crnci trebalo da se drže jedni drugih i da trguju isključivo sa svojom crnom braćom. I tako je jednoga dana neka siromašna starica rekla: „Nek se Afrikanci drže zajedno, i neka spuste cene. Svi smo mi crnci. Ali ako nije tako, zašto onda uskraćivati jednoj siromašnoj ženi pravo da kupuje kod nekog drugog, bio on beo ili crven, ako taj traži manje novca?“

Na indijskom bazaru, crnci su se mešali s belcima i Indijcima. Nikako nisi znao gde te Indijce da svrstaš. Je li i Indijac – belac? Dolazi li i on iz Engleske? Neki ljudi koji su bili u Burmi kažu da Indijci u svojoj zemlji žive siromašno i da im upravljaju belci. Bio je u Indiji neki čudan neki prorok. Uvek se borio za slobodu Indije. Bio je mršav i uvek odeven kao siromah, u neku krpu

koju bi razvukao preko svog koščatog tela. Kad idete, tako, po prodavnicama, na njegovu fotografiju naići ćete u svakom indijskom dućanu i zgradi. Indijci ga zovu *Babu*, a priča se da je Babu njima u stvari bog. On im je govorio da ne idu u rat, pa se tako i dogodilo da, kad su crnci regrutovani u vojsku, Indijci za to nisu hteli ni da čuju, i vojska ih je ostavila na miru. Čuóorilo se tada da ih belci u Keniji ne vole zato što su Indijci odbili da idu da ratuju protiv Hitlera. Po tome se videlo da su Indijci kukavice. Afrikanci su pak bili skloni da se saglase s tom pričom o indijskom kukavičluku.

Afričke prodavnice građene su u dva reda, jedne naspram drugih. Bučan je to bio kraj, a oko kasapnica se širio jak zadah izgorelog mesa. Neki mladići hvatali su zjala povozdan, bazajući tako po tim radnjama. Neki su mogli i čitav dan da rade za pola kilograma mesa. Nazivali su ih lenštinama, a ljudi u selu su pričali da takve dangube posle počnu da krađu i odaju se zločinu. Od same pomisli na to ljude su podilazili žmarci, jer hladnokrvno ubistvo gadna je rabota. Čoveka koji ubije kletva prati i na nebu i na zemlji. A takvi momci mogli su se lako prepoznati zato što su se stalno majali po čajdžinicama, mesarama, pa čak i po indijskom bazaru, čekajući da im neko ponudi posao kako bi zaradili za ručak. S vremena na vreme, ti momci bi sami sebe nazivali mladim Hitlerima.

Berbernica je bila mesto na glasu. Sam berberin bio je onizak, mrk čovek, uvek brižljivo očešljan. Bio je vrlo zabavan, svojim pričama zasmjavao je ljude. Berberin je poznavao sve, i svi

su poznavali njega. I nisu ga ni zvali nikako drugačije nego – berberin. Ako bi se nekom desilo da kaže da ne zna ko je taj berberin niti gde mu je radnja – odmah bi se znalo da je taj ili neki stranac, ili budala. A budala je, u varoškom rečniku, značilo da je to čovek kome žena ne dâ da mrdne od kuće. Kako bi iko živi mogao sebi da dopusti da ne navrati do berberina koji ume da peva i da pleše, i pritom govori engleski?

– Naučio sam engleski za vreme Velikog rata.

– A taj rat je stvarno bio tako velik?

(Tu berberinove makaze samo štrickaju – štric-štric-štric. Svi stoje i čekaju da čuju nešto o Velikom ratu. Berberin nikud ne žuri.)

– Čoveče moj, ne bi me ti to pitao da si bio tamo. Sa svim onim bombama i mitraljezima što raznose sve pred sobom! Bum, tras, bam-bam! A granate padaju na sve strane, ljudi zapomažu i umiru! E baš bih voleo tamo da te vidim.

– A možda je tamo bilo kao i u onom prvom ratu?

– Ha-ha-ha! Taj prvi je bio dečji rat. On se samo ovde i vodio. Afrikanci koji su u taj rat išli služili su samo kao nosači. Ali ovaj... (Okreni malo glavu ovamo. Ne, tamo. E tako.) Ali ovaj, rekoh... Ovde smo nosili puške i pucali na belce.

– Na belce?

– Daaa. Nisu ni oni nekakvi bogovi, kao što smo mi mislili da jesu. Čak smo i spavali s njihovim ženama.

– Ha! I, kakve su?

– Iste kao naše. Iste. Ja volim dobro, mesnato crno telo, da je znojavo. Ali one su... znaš... tako mršave... nema mesa... ništa.

– Ali ipak ti je divno bilo kad si...

– E sad! Divno dok ne kreneš... misliš ti... bilo je, ah, divno. Ali posle – ništa baš. Još si morao da daš neke pare.

– Pa zar su one...

– Mnogo ih ima takvih! Što hoće da se prodaju. A znaš gde je to bilo – od svih mesta pod kapom nebeskom, baš u Jerusalimu.

Okupljeni se na te reči nađoše u čudu.

– Nećeš valjda da kažeš da postoji takvo mesto u Jerusalimu?

– Ha-ha-ha! Ništa ti ne znaš. Ne znaš. Nagledali smo se mi i takvih stvari i takvih mesta. Nego, hajde sad, gotov si. Ne! Čekaj malo (štric-štric). Sad je sve u redu. Lepo izgledaš. Da si bio u Jerusalimu...

– Kasno je već!

– Moram da krenem. Moram nešto da kupim da ponese kući.

– I ja. Kaži mojim ženama da ću im kupiti mesa i da dolazim. Još malo pa će mrak.

– Te žene!

– O da, žene!

I, s tim rečima, Ngoto se probi kroz masu i izađe napolje. Oduvek je on voleo da sluša berberina. Odnekud su ga te priče podsećale na njegova putovanja i nevolje u Prvom svetskom ratu. Rekrutovali su ga kao momčića i morao je da nosi svašta za borce belce. Morao je, osim toga, da raščičava šikaru i da pravi puteve. A onda ni njemu ni ostalima nije dozvoljeno da